

A-00473: Peder Olsen Megrund – erindringer del 9

et lidet hjem med en jordflæk og nogen husdyr, stod i et saadant forhold til Solnør og dets herskab, at de gjorde regning paa, at vi som herskabets gjæster og nærpaarørende skulde komme og hilse paa dem og se, ”haassen de hadde det.” Dette medførte nu ingen mindeværdige oplevelser i almindelighed. Kun et eneste lidt komisk træk noterer jeg. Min svigerinde og jeg -, hvorfor min hustru ikke fulgte med, mindes jeg ikke – befandt os en dag paa et saadant besøg. Hvad stedet kaldtes og hvad folkene hedte, har jeg for lengst glemt. Men det gamle hus med de lavloftede rum gjorde et koseligt indtryk med sine skurede borde og bænke og blomster i vinduerne. Værtinden, det menneske der foruden os var at se, var en ældre kone, som modtog os med megen venlighed. Vi skulde absolut trakteres med kaffe og her opstod den kritiske situation. I mangel av fløde var hver kop kaffe forsynet med et stykke smør. Da kaffen var hed og smøret ikke var ildesmagende, kunde jeg uden vanskelighed sætte den til livs. Jeg var ikke helt uvant med den slags, da jeg i mine smaaguttedage havde drukket kaffe, som var tilberedt paa denne maade, ved Espedalens gruber. Men min svigerinde stod fast; hun kunde ikke tænke paa at tage en mundfuld deraf. Her var gode raad dyre. Værtinden maatte ikke fornærmes, koppen maatte tømmes, og havde vinduerne ikke været tilspigret, havde kaffen nok fundet vei der, mens værtinden et øieblik lod os alene, men da dette var ugjærligt, maatte jeg overtage det ikke netop behagelige hverv at hælde begge kopper kaffe i min egen person.

Omsider maatte gjæstebudslivet paa Solnør faa en ende. Vi skulde jo videre i dobbelt forstand: videre frem paa livets bane og videre til fædrelandets nordligste egne. Saa blev der da opbrud en dag i august, jeg tror omkring den 12., forbundet naturligvis med den vemodsfylte avskedstagen, der havde sine gyldige grunde. Meget havde vi at takke for, og kanske det var sidste gang vi saa og vækslede ord med de fleste av dem, vi nu bød farvel. Særlig maatte dette ansees som givet, saavidt angik vore velsignede værtfolk, Kaptein Daae og hans søster, Marie Daae, der begge allerede havde opnaaet en høi alderdoms aar. Vi skulde dog ikke saa ganske direkte fra Solnør fare om bord i kystskibet, som – naar vi engang var indskibet- vilde beholde os, til vi var vel og vakkert avskibet igjen paa vort vordende hjemsted. Vi skulde endnu stanse lidt i Aalesund og Molde, for at hilse paa og sige farvel til kjendinger. I Molde boede nemlig svoger Hans – eller ialdfald i byens nærhed. Han var den gang endnu edsvoren fuldmægtig hos sorenskriver Delphin. Vor ankomst til Molde var ordnet saa, at vi havde rum tid til vor raadighed, inden kystskibet kom, og denne tid blev da brugt til at besøge Hans.

Endelig en solblank augustmorgen nok saa tidlig ført om bord i kystskibet ”Tordenskiold”, et flunkende nyt skib, der enten netop havde gjort eller nu gjorde sin prøvetur i ruten Hamburg – Hammerfest. Det blev derfor efter den tids maalestok anset for at være tip-top med hensyn til udstyr og komfort. Hvad hurtigheden angaar, var saavidt jeg forstod forskjellige udtalelser – erfaringen ikke fullt paa høide med forventningen. Men alle om bord havde dog visst følelsen av at fare med et meget fint skib.

Jeg for min del, der gjorde min reis i langfart paa salten hav, og som altsaa fremfor nogen maatte regnes for en landkrabbe og derfor vilde bli en av de første, der kom til at lide under sjøsygens kvaler, jeg fandt tvertimod opholdet om bord baade til at begynde med og senere. Det kom meget snart for en dag, at min konstitution er noksaa patent overfor sjøsyge. Naar man gaar med kystskibet nordover fra Molde, maa man meget snart over Hustadviken, og det strøg er jo berygtet for sit urolige hav. Vi passerede Hustadviken ved frokosttid. I luften var veiret det nydeligste: solskin og stille. Men der havde nok blæst om ikke just storm, saa dog ordentlig kuling de nærmest foregaaende dage. Dønningerne gik endnu, og det havde paa Hustadviken den

virkning, at det brød paa alle skjær – skjulte og synlige – og havet rullede i alle mulige retninger. Skibets slingring var derfor visstnok i høi grad anfægtende for sjøsvage folk. Det viste sig ved frokostbordet. Til at begynde med kom passagererne og satte sig til bords med en smilende morgenhilsen, alle oprømte som madglade mennesker pleier at være, naar de sætter sig til et veldækket bord. Men jeg tør sikkert paastaa, at paa mig selv nær var der ingen, som spiste sig mæt ved det frokostbord, de fleste fik kanske ikke mad i mund. Med blege ansigter forsvandt gjæsterne den ene efter den anden, indtil jeg sad alene igjen. Min hustru var blandt dem, som tidligst forlod bordet. Men hun havde det saa, at naar hun fik anbringe sig i en liggende stilling, kunde hun greie sig længe, uden at sjøsygen voldte desto større men. Da hun forlod bordet, gjorde hun foreløpig ikke flere forebyggende anstalter, end at hun hældte seg paa en sofa i salonen. Denne gang maatte hun dog snart bede pigen ledsage hende til lugaren. Hun fortalte senere, at da hun fra sin sofaplads saa mig – som nu var alene ved bordet – med dyb foragt for alt, som hedte slingring forsyne mig med østers, syntes hun kvalmen blev verre og maatte forlate salonen.

Senere paa dagen, mens skibet endnu slingrede på Hustadvikens bølger, blev jeg vitne til endnu en scene, som viste, at selv mænd, der regnede sig for assured mod sjøsyge, dog maatte ”ofre til de vrede guder” paa dette meget krævende farvand. Dramaet spilledes av to ældre herrer, som mødtes paa dækket, hvor i øieblikket foruden dem kun jeg befandt mig. For mig var de naturligvis som omtrent alle om bord ganske fremmede. Jeg vidste ikke mer om dem, end at den ene hedte Jordan, kom fra Bergen og skulde til Trondhjem. Men indbyrdes var de nok kjendinger, hvad jeg sluttede derav, at de sagde ”du” til hverandre. Dialogen ved denne leilighed var dog meget kort – i øieblikkets medfør, - kan man vel sige, og dreiede sig bare om det aktuelle emne: sjøsygen. Den lød omtrent saaledes: A: ”Naa, hvordan gaar det med Dig? Generer slingringen?” B:” Nei, mig gjør den ikke noget. End Du? føler Du deg ubehagelig?” A:”Langt ifra. Jeg er helbefaren”. Her blev samtalen avbrudt, idet begge herrer fik nok at gjøre med at gaa hver til sin side av skibet og bekjende sin svaghed. Det var da ikke underligt, at min fordums lærer og nu faderlige ven, Herman Meinich, som ogsaa var om bord og skulde til Trondhjem, følte sig rent tilintetgjort. Hans mave var altid ømtaalig, og maven blir jo almindeligvis snarest paavirket av sjøgang. Jeg blev i disse timer over Hustadviken saa vant til at betrakte alle om bord som lidende av sjøsyge, at endogsaa selveste skibets fører, kaptein Kielland, viste sig paa dæk, troede jeg i første øieblik, at han var en av de mange lidende. Jeg vidste nemlig endda ikke, hvem han var. Til Trondhjem kom vi sent en kveld, det var nok lørdag 15. august, og skibet blev liggende her i næsten 4 døgn. Den første nat efter ankomsten til Trondhjem blev vi, saavidt jeg husker, om bord, men senere maatte vi holde til paa land og vi tog ind i et hotel, som kaldtes ”St. Olaf” – et hotelnavn, som kunde ventes i Trondhjem. Av kjendinger havde vi saa godt som ingen her. Herman Meinich var den eneste paa min side, og hos ham avlagde vi visit; han var ugift og førte ikke husholdning. Min hustru kjendte derimod Provst Aage Schavland, der i sin tid havde været hendes fars eftermand som sogneprest til Herø på Søndmør, og nu var residerende kapellan til Domkirken. Vi hilste paa familien.

For første gang fik vi nu se den berømte domkirke, hvor endnu den gang saa meget var ugjort av den restaurering, som senere er kommet istand. Det gjorde dog et gribende indtryk at træde ind i den mægtige helligdom, hvor høimessen den søndag forrettedes av stiftsprovst Essendrop. Onsdag den 19. august ved middagstid steg vi om bord igjen i ”Tordenskjold” for at drage videre til vort fjerne hjem, og mandag eftermiddag den 24. steg vi i land paa Loppen. ”Tænk, saa mange dage,” vil et nutidsmenneske sige, som bare ved besked om reiser med hurtigruden. Vi derimod og mange med os regnede det for en stor lykke, at vi kunde gjøre reisen saa bekvemt og paa saa

kort tid. Vi kunde jo bare anstille sammenligninger med fortidens befordringsmidler, som bestod av jægter og lignende seilere, der brugte maaneder til en slig tur.

Kystruten var ikke belemret med turisttrafik i den tid. Passagererne var ikke mange og der var rummelig plads, men skjønt de fleste, som fulgte skibet, visstnok til at begynde med var ganske fremmede for hinanden, blev vi inden reisens slut saa indforlivet i samværet, at vi følte det var næsten som var hinandens nærpaarørende, og det kjendtes ordentlig vemodigt at sige farvel.

Reisen var begunstiget av vakkert veir, og Nordnorges eiendommelige kystnatur havde saaledes god leilighed til at gjøre indtryk. Særlig vi, som saa alt dette for første gang, havde nok at gjøre med at stirre og stirre paa alt det uvante, som var at se. Det hører imidlertid ikke hid at lave noget maleri av dette stof. Sligt er gjort saa mange gange, og literaturen er saa vel forsynet med skildringer av denne art, at et forsøg her i den retning bare vilde bli kjedeligt plagiat. Kun et eneste natursyn maa jeg nævne, som kanskje tør kaldes saa enestaaende, at ikke paa langt nær enhver reisende faar se magen.

Vi reiste gjennom Lurø prestegjeld og havde netop sat os til aftensbordet, men endnu neppe smagt maden, da der kom besked i salonen, der kaldte "alle mand paa dæk". Dette var visstnok ikke budskapets ordlyd. Vi var jo ikke i krigsfare; heller ikke gjaldt det om at forlade et synkende skib. Men det blev os betydet, at vi maatte skynde os, ifald vi ønskede at se noget ualmindelig vakkert. Alle fulgte vinket, og det vi fik se, var en ø langt ude i havet, spids som en sukkertop og dækket paa toppen av et glødende slør, der ikke forholdt sig rolig, men gled ustanselig ned over obeliskens tvende sider som en ildstrøm, der kom fra en uudtømmelig kilde. Øen kaldes Trænen og er anneks til Lurø. Det pragtfulde fenomen fremkom paa den maade at vestenvinden med sin fugtighed fortættedes til skodde saafort som den naaede at berøre fjeldtoppen. Og det nu traf sig saa, at solen i forhold til vort skib i øieblikket stod lige bagom Trænen, gav den med sine intense straalere skodden udseende en strøm av hvitglødhede. Det var et pragtfuldt syn, og der var sikkert ingen som angrede paa, at aftensmaaltidet var blit avbrudt for at beundre det sjeldne skue.

Paa Bodø laa skibet saa længe, at vi gik i land. Sligt kjendtes som en behagelig avvæksling, naar man er henvist til skibet i dagevis. Og desuden burde vi jo se byen paa saa nært hold som muligt, naar vi nu engang befandt os i dens havn. Jeg for min part vilde gjerne benytte leiligheden til at hilse paa en gammel kjending, telegrafinspektør Johan Meinich – han som i mine tidligste studenterdage ofte indbød mig til aftens, naar han var i besiddelse av en nykogt hummer. Han var ungar under hele sit ophold i hovedstaden, nu var bosat i Bodø og gift – ja vel nesten nygift endnu. Ialfald kom det emne let paa tale blant hans kjendinger, hvorledes mon han vel havde baaret sig ad med at fri, da han var kjendt for at være ualmindelig taus, og da hans frue ogsaa tilhørte telegrafistetaten, var der dem, som gjættede paa, at kanske telegraftraaden havde ført de to sammen. Historien tier nok om dette spurgsmaa[1], saa vidt jeg ved. Sikkert er, at de fandt hinanden og lod til at have det godt sammen.

Det næste sted hvor vort skib gjorde en længere stans, var paa stiftsstadens Tromsø havn. Vi naaede dit søndags eftermiddag. Jeg husker ikke stort fra mit første bekjendtskab med denne by som jeg senere skulde komme til at færdes i gjennom en lang aarrække. Jeg erindrer bare, at den ved dette første møte ikke gjorde noget fordelagtigt indtryk. Himlen var tungt overskyet med regnusk. Skibet skulde blive liggende til den følgende dag. Vi gik i land allerede søndag, idet jeg for min del ansaa det for min pligt at fremstille mig for min biskop saa snart som muligt, uagtet bispestolen den gang stod ubesat. Essendrop var nylig flyttet ind til Kristiania som stiftsprost, og Hvoslef var kanskje udnævnt, men havde ikke overtaget sit embede. Bispeembedets forretninger blev derfor besørget av en konstitueret, nemlig provst og sogneprest til Tromsøs under Peter

Jensen. Jeg vandrede derfor op til hans prestegaard ”Haug”, naturligvis uden anelse om, at jeg selv skulde komme til at bebo samme prestegaard i en række av 17 aar.

Min vandring til Haug var denne gang forgjæves. Den forrettende biskop var ikke hjemme, men det blev sagt mig, at jeg vilde træffe ham om bord den følgende dag, da han skulde reise til Karlsø paa visitats. Jeg gik da tilbage, til gamle baker Mack, hvor min hustru holdt til mens jeg søgte bispen, og undrede mig over, at man i stiftsstadens byggede fortoug av planker.

Hvordan det gik til, at vi ved vor første landgang i Tromsø havnede hos gamle baker Mack, mindes jeg ikke længer. Muligens havde et medlem av familien et stykke fulgt vort skib som passager og stiftet det bekjendtskab, som saa let kommer istand om bord. Sikkert er, at gamle baker Mack (formentlig Holstener e. l.) og hustru hører til vort allerførste bekjendtskab i Tromsø og førte til at vi baade nu straks forsynte os i denne forretning med en del nødvendige brødvarer og tillige senere leilighedsvis gjorde lignende forsyninger.

Efter at vi atter befandt os om bord om aftenen, kom der en del lediggjængere fra staden og slo sig ned i salonen – som der syntes – uden andet ærind end at slaa av en passiar ved et glas øl. Deriblandt var en lyshaaret mand med – som jeg senere erfarede – kvænsk blod i sine aarer, som – da han hørte jeg var den nye prest til Loppen – gav sig mine at nære varm interesse for menighedens vel, og fremførte en del stærke talemaader om kravene til presten o.s.v. Hans navn var Wickstrøm uden at ellers erfarede hvad han den gang var. Senere i tiden lærte jeg ham at kjende som fotograf, mens hans interesser for aandelige ting og tilstande mer holdt sig paa talemaadenes end paa gjerningernes omraade.

Mandagen den 24. august 1868 forlod vi Tromsø havn og naaede om eftermiddagen vort bestemmelsessted. Det skeede nok ikke uden en viss beklemmelse fra vor side, da man omsider pegte paa stedet, hvor vi skulde sige farvel til reisefællerne og træde av. Min hustru følte kanske trykket stærkest, og hun fortalte senere, at det virkede som en lettelse, da hun saa, at øen med kirken og prestegaarden ikke længere ud tilhavs, end at man derfra kunde se fastlandet, hvad hun med stigende gru havde næret tvil om, saa længe hun havde opgjort sin mening derom bare ved hjelp av det lille kart, vi medførte.

Ellers fik vi jo straks ved vor første ilandstigning en fornemmelse av, at ikke idyllens blidhed vilde findes udbredt over alt og alle i vort hjem for den nærmeste fremtid. Øen Loppen har jo ingen havn., der er kun en aaben rhed, hvor især nordenvinden, men ogsaa vinde fra andre kanter har let for at reise bølger, der gjør det umuligt at lande der.

Rigtignok hører sligt nærmest udelukkende vinteren til, nu var det derimod den blide aarstid og dertil en rigtig solrig godveirsdag, men vi som var helt uvant med forholdene, syntes det saa helt farlig ud, da baadmandskabet sprang i sjøen, i det samme baadstevnen rørte ved land, tog fat i baaden og trak den som en slæde langt op over fjæren, mens bølgerne rullede efter og truede med at fylde bagskotten. Selv blev vi løftet av stærke arme ud av baaden op paa land. De lokalkjendte mænd ansaa naturligvis det hele for en godveirshistorie, hvad det ogsaa var, men vi forstod endnu ikke at se paa tingen med saadanne øine. Med tiden lærte vi jo at bedømme disse ting annerledes. Saa stod vi ”paa hjemmets grund”, men fremmede for alt og alle. Heldigvis var vore naboer imødekommende enhver efter sin evne. Især tog stedets handelsmand sig av os i de aller første dage, indtil vi kunde faa ordnet os saapass, at vi kunde flytte ind i prestegaarden. Lykkeligvis var avstandene mellem stedets beboere ikke lange, bare nogen faa skridt, slig som det gjerne er i alle fiskevær paa de kanter, ja det maa være slig. Ingen fisker kan ved egen hjælp hale baaden ud i sjøen og op av sjøen; saa maa flere slaa sig sammen og lure sig saa tæt ind til hverandre som det lader sig gjøre for at være behjælpelig saa snart det paakræves, og det blir ofte i fiskeribedriften. Ogsaa Loppen var bebygget efter dette princip. De ikke fuldt 100 sjæle, som udgjorde stedets befolkning, boede i en noksaa tæt klynge med kirken og præstegaarden i koloniens ene udkant.

Hos handelsmand Ulich fik vi baade hus og kost de første 2-3 døgn, mens den nødvendige rengjøring et cetera av prestegaarden blev foretaget. Han havde stor familie, men ogsaa stort husrum i sin to-etages vaaning med et stort antal værelser. Bygningen var forholdsvis ny og for sin tid temmelig moderne, opført efter en brand av en tidligere handelsmand, Nils Hjorth, som – efter hvad man hørte fortælle – i vid udstrækning lod sig lede av storhedstanker, og vilde have stort rum i flere betydninger. For os kom husets rummelighed i hvert fald vel med. Efterhaanden blev da tilstanden i prestegaarden saa vidt brugbar, at vi flyttede ind, og det kjendtes virkelig som en stor behagelighed at være kommet til ro i egen bolig. Om ikke huset var vort, saa kunde vi da nu sætte fod under eget bord uden at trues av opsigelse og udflytningordre, før vi engang efter eget ønske skulde flytte. Og alt dette var en nydelse, vi før aldrig havde smagt. Derfor syntes vi ogsaa, det smagte saare godt, og vi følte os rige, skjønt det skal være visst, at vor rigdom ikke bestod i meget jordisk gods. Montering av de faa og smaa rum krævede ikke meget bryderi. Vort indbo bestod i nogen medbragte sengesteder og en del yderst tarvelig bohøve, som min formand i embedet, August Wenaas, havde efterladt, og jeg avkjøbt ham. Prestegaardens vaaningshus var en lav enetages bygning med entré midt paa den søndre langvæg og kjøkken midt imod. Paa hver side av gangen var der en firkantet stue, der stod i forbindelse hver med et lidet kammer. Hver av stuerne havde to fag vinduer som alle vendte mod syd og mod sjøen. Kammerne havde et vindu hver, som vendte mod gaardspladsen. Ovenpaa var to nok saa rummelige kvistværelser. Den ene av disse kvister gjorde tjeneste som gjesteværelse, den andre indrettede vi til soveværelse for os selv. I denne prestegaard nød vi da lykken i vort ægteskabs første 8 aar, og skjønt vore kaar ganske visst var smaa, regnet efter vanlig maalestok, medtog – ialdfald jeg – mange lyse minder fra opholdet i dette vort første hjem. For min hustru var forholdet paa dette punkt noget annerledes, fordi hun led saa meget av engstelse for uveir og ulykker, naar jeg var paa reise, og dette faldt jo ofte paa i et sognekald med tre kirker. Og i den tid var man jo mest henvist til seilbaaden som reisemiddel.

Her hvor jeg skriver om vor første indtræden i finmarkske forhold, maa jeg ogsaa nævne, at den første uge vi opholdt os på Loppen udmærkede sig ved en uventet stigende solhede med en temperatur saa høi, at vi alle stønnede og pustede, som havde vi befundet et sted ikke langt fra tropene. Men fænomenet var nok ogsaa ganske usedvanligt; ialfald kan jeg ikke erindre en lignende varmeperiode fra mit ophold i Finmarken.

Her skulde da jeg være prest. Derfor var jeg kommen og havde slaet mig ned paa stedet. At jeg følte ansvaret derved i dets hele tyngde, være det langt fra mig at mene. Derimod havde jeg nok en stærk fornæmmelse av at være en for gjerningen endnu meget ufærdig person. Jeg havde jo ikke som de fleste andre sogneprester gennemgaaet den skole som bestaar i til en begyndelse at indtage en kapellans underordnede, men lærerige stilling, men var dumpet op i et sogneprestembede paa et ensomt sted hvor preste i lang høiere grad end ellers var henvist til at veilede sig selv. Jeg ved, at jeg gjorde mig megen umag med at sætte mig ind i prestens juridiske pligter som geistlig embedsmand, og her var ikke lidet at gjøre for mig, som ikke hidtil havde havt spor av undervisning i kirkeret. Jeg tenker nok, at min provst, sogneprest Fr. Lied i Alten, har faaet føle, at jeg var en plagsom spørger. Men han beklagede sig rigtignok aldrig. En ting lod jeg fra første færd være mig magtpaaliggende: at række menigheden guds ord purt og rent og med den klarhed som jeg formaaede at præstere. De sproglige forhold frembød selvfølgelig sine store vanskeligheder for forkyndelsen. Særlig i det ene anneks, Øksfjord, kunde man veel sige, at næsten alle kvinder og gamle mænd av den lappiske befolkning var udelukket fra at forstaa en prædiken paa norsk. Som en hjælp i denne nød var tolkning den eneste tilgjængelige udvei. Men den lod selvfølgelig meget tilbage at ønske. For det første er det nu ikke hvermands sag at være en dygtig tolk, selv om han til fuldkommenhed behersker begge sprog. Dernæst er det i bedste

fald ikke til at undgaa, at prestens tale paa denne maade naar tilhøreren i en opstykket form, som altid blir meget hinderlig for opfatningen.

Da jeg omsider var kommet saavidt at jeg turde holde en skreven prædiken paa lappisk, pleiede jeg at tale paa norsk ved formiddagens høimesse og om eftermiddagen holde aftensang med lappisk tale fra prædikestolen, naar forholdene syntes at paakræve det.

Jeg glemmer ikke det glædestraalende ansigt, en fin mødte mig med, da jeg havde gjort mit første forsøg med at tale uden tolk. ”Dæ va mykkje klaarare i dag, da du ikkje hadde tolk”. Det skulde tillige være en opfordring til presten om herefter at lade tolken fare.

Naar man som vi kommer fra sørlandske forhold og blir med engang slynget midt ind blant den finske befolkning, kan det neppe undgaaes, at man føler sig berørt av et overmaade fremmed element. Man føler en besynderlig tilskyndelse til at bare bli staaende paa avstand og se, men ikke komme nærmere. Næsteforholdet tilsteder jo ikke denne fjernhed, allermindst prestestillingen. Og sandelig, man ikke at omgaaes disse mennesker i lang tid for at føle sig knyttet til dem med dyb sympati. Efter det kjendskab jeg vandt hos finnerne, maa jeg sige, at de gjennemgaaende er en godlynt rase. At dette er saa, traadte frem med naiv umiddelbarhed naar de laa under for en stærk udbredt svaghed i deres karakter. De er i grunden store børn med disses ubefæstede karakter. Derfor blir de ogsaa let og tidt et offer for stærk drik. Men blant de mange berusede finner jeg har seet, kan jeg ikke mindes en eneste brutal. Tvertimod blir de denne tilstand saa smørende blide, at de er rede til at